SPOZNAVAJMO NAŠE KRAJE

ZALOG VČERAJ, DANES, JUTRI

Pred 1. majem smo se doma posvetovali o tem, kam bi se podali za prvomajske praznike. Obveljala je očetova, ki je trdil, da ne bomo hodili daleč in da naj se otroci ogledamo najprej okolico rojstnega kraja – Zaloga, saj tako manj vemo o njegovi zgodovini in njegovem razvoju kot o zgodovini starih Grkov in Rimljanov.

Preden smo se odpravili po pobočju Zaloških hribov na DEBNI VRH, sem vzela v roke turistični priročnik iz leta 1952, ker sem hotela vedeti, kaj je v Zalogu napisanega pred 20 leti. V priročniku, ki vsebuje prek 400 strani drobnega tiska, je o Zalogu dobesedno napisano tole: „Skoro smo v Zalogu, od koder je še slabe pol ure hoje do izliva Ljubljanice v Savo. Nekdaj je bil Zalog važna brodarska postojanka. Sedaj se dviga tu velik silos, dokaz našega povojnega napredka v kmetijskem gospodarstvu. Od Zaloga dalje drži cesta sporedno z železnico . . .“

Takole je izgledal Zalog nekaj let pred drugo svetovno vojno

Kljub temu, da sem mlajša kot navedeni priročnik, mi ni šla v račun tako velikanska sprememba, ki je nastala v Zalogu v pičlih 20 letih. Zato sem starše zasula z vprašanji. Odgovori nanje in kasnejše brskanje po domači „korespondenci“ so mi dali idejo, da nekaj več povem o svojem rojstnem kraju.

ODKOD NAZIV ZALOG?

Po ustnem izročilu je Zalog dobil ime po zalogah, oz. skladiščih, ki so jih imeli brodarji ob bregu Ljubljanice. S čolni na volovsko vprego so dobavljali različno blago iz južnih krajev. Tu so ga pretovarjali in vozili dalje z vozmi, predvsem v Ljubljano. Zadnja zgradba, ki je služila kot skladišče, se je zrušila pred nekaj leti; le del je še stoji ob mostu čez Ljubljanico.

Brodarstvo je zamrlo z dograditvijo železnice leta 1849. Z železniško aranžirno postajo pa je prebivalstvo dobilo novo možnost zaposlitve. Kljub železnici, ki običajno prinaša s seboj hitrejše razvijanje gospodarstva, Zalog vse do leta 1948 ni doživel bistvenega napredka.

Do tega leta v Zalogu, razen treh mlinov in žag, praktično ni bilo gospodarsko pomembnih objektov. Z gradnjo žitnega silosa in petrolejskega skladišča pa se začenja industrializacija Zaloga. Če danes, po dobrih 20 letih, naredimo kratko bilanco razvoja, ugotovimo, da so poleg omenjenih dveh objektov dogradili še druge, in sicer: mesno industrijo, veliko hladilnico sadja, perutinsko farmo, iz nekdanjega manjšega obrata Agrokombinata je razvilo podjetje Saturnus sodoben industrijski obrat, poleg pa je še obrat Koteks-Tobusa. To je za tako kratko dobo velik dosežek, saj ta podjetja oz. obrati zaposlujejo skoraj toliko delavcev, kot je bilo pred 20 leti vseh prebivalcev Zaloga in Sp. Kašlja. S tem pa industrijski razvoj Zaloga še ni zaključen, saj je po urbanističnem načrtu na zahodni strani naselja rezervirana za industrijo že ogromna površina.

Na območju Zaloga, Sp. Kašlja in Podgrada kot geografske celote je bilo pred 20 leti okoli 1400 prebivalcev; danes živi tu skoraj 3000 prebivalcev. Tako velik porast pa je nujno narekoval hitro gradnjo stanovanj in drugih objektov infrastrukture.

NOVA ŠOLA, VRTEC IN ŠE KAJ

Na celotnem območju so naglo rasle individualne hiše, na zahodnem delu, pred industrijskim predelom, pa prevladuje blokovna gradnja. V preteklih dveh letih je podjetje Soseska zgradilo lepo urejeno naselje prek 300 enodružinskih montažnih hišic. Trenutno je v KS Zalog okoli 950 enodružinskih stanovanj, po mnenju strokovnjakov pa lahko ob enakem sistemu gradnje dogradimo še ok. 500 stanovanj. Predvideno optimalno število prebivalcev je 5000 do 6000. Poleg hitre gradnje stanovanj pa Zalog, kot verjetno tudi več drugih krajev, zaostaja pri izgradnji infrastrukturnih objektov.

Osnovna šola v Zalogu je bila zgrajena leta 1910, financiral jo je cesarsko-kraljevski deželni šolski svet. Šola je preživela dve svetovni vojni in tretjo državno ter družbeno ureditev. Od izgradnje do danes se je prebivalstvo povečalo skoraj trikrat, šola pa je razen nekaterih notranjih preureditev ostala enako velika in 60 let skoraj enako moderna. Zato so se prebivalci ob referendumu z veliko večino odločili za samoprispevek za gradnjo šol in otroških vrtcev. Nova šola bo zgrajena severno od sedanje, z gradnjo bi morali začeti že letos. Stara šola je bila štirirazredna, nova bo osemrazredna s telovadnico. Prebivalci Zaloga pa se bojijo, da bi že nova ne bila premajhna!

Potrebe po otroškem varstvu so se pojavile v Zalogu že pred 2. svetovno vojno. Želje pa so se uresničile šele leta 1960, ko so v zadružnem domu uvedli zasilno otroško varstvo z majhno kapaciteto. Dotok novih prebivalcev je še povečal potrebo po vzgojnovarstvenem zavodu, ki so ga pričeli graditi jeseni leta 1971; ni pa še dograjen.

Težava je v tem, da denarja za večji objekt ni, ta, ki je v gradnji, pa je premajhen, da bi sprejel vse otroke, ki jih starši želijo dati v varstvo.

Glavne ceste do Zaloga, Sp. Kašlja in Podgrada so asfaltirane. Novembra lani je bil odprt dolgo zaželeni podvoz, saj so bile zapornice na zaloškem prehodu dlje zaprte kot odprte in je to hromilo cestni promet. Poleg tega je dograjen tudi podvoz na vzhodni strani naselja, ki povezuje Sp. Kašelj z Zalogom, vendar ceste do tega podvoza niso urejene za ves promet. Najtežje pa Kašljani čakajo dograditev železniškega prehoda, ki jih bo povezal s centrom Zaloga.

Približno sto metrov od mostu čez Ljubljanico stoji spomenik. Tu v bližini je bila v juniju leta 1940 pokrajinska konferenca SKOJ za Slovenijo

NIKJER VEČ PETROLEJK

Pred 20 leti so se Založani vozili v Ljubljano po prahu in blatu, danes pa v krajevni skupnosti že razpravljajo o asfaltiranju prve krajevne poti, ki naj bi tudi pripomogla k lepšemu in varnejšemu življenju vaščanov.

Časovno se je Zalog zelo zbližal z mestom, odkar imamo urejen avtobusni promet, poleg tega pa vozi v Ljubljano in nazaj precejšnje število potniških vlakov.

Elektrika je prvič zasvetila v Zalogu leta 1926. Zaradi drage napeljave in relativno visoke cene električnega toka je Založani niso takoj vsi napeljali po domovih in pred 20 leti je bilo še približno 30 % hiš (predvsem v obrobnih predelih) ob večerih razsvetljenih s petrolejkami ali na karbid. Po letu 1955, ko so v Zalogu začeli z gradnjo večjih objektov, se je želja po elektrifikaciji razširila do zadnje hiše v vasi. Vaščani so z delnimi dotacijami, v glavnem pa z marljivim delom in samoprispevki zgradili dva transformatorja in napeljali elektriko do vseh hiš. Kaj to pomeni, nam lahko pove tisti otrok, ki je še pred 6 leti pisal domačo nalogo ob petrolejki, ali pa tista gospodinja, ki si pri delu ni mogla pomagati z nobenim sodobnim gospodinjskim pripomočkom.

Vodovod v hiši je druga dobrina, brez katere si danes težko zamišljamo normalno življenje. Prva pipa iz napeljave mestnega vodovoda je bila odprta leta 1958, danes pa ima vodo v hiši prek 90 % gospodinjstev. Skoraj po vseh hišah brnijo pralni stroji, šumijo tuši, prebivalci se negujejo po modernih kopalnicah. Šele 14 let je minilo od tega, ko so gospodinje vozile vozičke s perilom do Ljubljanice in raznih kanalov, kjer so morale v mrazu in vročini „tolči“ s perilom po perilnikih; umivali pa so se vaščani kar v čebrih.

Higiena bi lahko dosegla zelo visoko raven, če bi naselje imelo urejeno kanalizacijo. Del naselja so priključili kanalu, ki poteka od mesne industrije, večina pa še vedno spušča fekalije in odpadno vodo v razne ponikovalnice, kar iz zdravstvenih razlogovo nikakor ni v redu. Skozi Zalog so začeli graditi glavni odvodni kazal (kolektor) iz Ljubljane, zato Založani upajo, da bodo odgovorni kmalu našli finančna sredstva tudi za sekundarno kanalizacijo omrežja.

Današnji Zalog. Že bežen pogled na fotografijo in primerjava le-te s posnetkom pred vojno nam zgovorno priča o tem kako naglo se Zalog razvija

V letu 1739 je tudi v Zalogu razsajala kuga. Na to hudo nadlego, ki je pomorila veliko vaščanov, nas spominja tole kužno znamenje

POGREŠAJO STORITVENE OBRTI

Zelo slabo imamo v Zalogu urejeno trgovinsko, gostinsko in obrtno dejavnost. Starejši ljudje vedo povedati, da je bilo včasih v Zalogu ob trikrat manjšem števili prebivalcev 6 gostiln, 3 trgovine in nešteto raznih obrtnikov. Danes imamo 3 trgovine, ki so sicer modernejše od starih, en gostinski obrat in manjši bife, obrtnikov pa praktično ni. Takoj po drugi svetovni vojni so Založani določili, kje bo bodoči center naselja. Žrtvovali so mnogo prostega časa in v glavnem s prostovoljnim delom zgradili zadružni dom, uredili v njem dvorano,, trgovino, gostilno in mesnico. Tako je še danes, kljub povečanemu številu prebivalstva. Razlika je samo ta, da so en gostinski lokal preuredili za samopostrežno prodajo, drugi pa je ostal na klasični postrežbi, v obeh pa se gospodinje drenjajo in čakajo. Zato lahko vedno pogosteje vidimo, da se Založani oskrbujejo zunaj Zaloga.

Kraj, kot je Zalog, s 3000 prebivalci in močnim porastom števila le-tega, z dokaj močno industrijo, bi potreboval močnejši potrošniški center z večjo sodobno trgovino in s povečanim asortimentom potrošniških dobrin, sodoben gostinski lokal z restavracijo ali obratom družbene prehrane, kavarno ali slaščičarno, frizerski obrat za moške in ženske z večjo kapaciteto, razne uslužnostne obrti, pošto in podobno. Kljub temu, da je po urbanističnem programu poleg sedanjega zadružnega doma predviden takšen objekt, pa do danes gospodarska podjetja, ki se bavijo z navedenimi dejavnostmi, niso pokazala nikakršnega zanimanja zgradnjo takega objekta ali vsaj posameznih obratov. Pri takšnem številu prebivalstva najbrž ekonomski obstoj ni vprašljiv, saj bi se Založani raje oskrbovali doma, če bi se imeli kje, pa denarja ne bi nosili drugam.

Poleg hitrega gospodarskega in osebnega napredka pa smo v Zalogu vedno zaostajali z objekti za rekreacijo prebivalstva. Pred vojno so bila v Zalogu poleg raznih drugih tudi aktivna telovadna društva, po vojni pa ta dejavnost, vsaj za dalj časa, ni hotela zaživeti. Zaradi večanja števila prebivalstva pa so Založani začeli resneje razmišljati o manjšem športnem centru z igrišči za košarko, tenis, rokomet in druge športe, ki so možni na prostem, povezani do neke mere z otroškim igriščem.

Pred petimi leti so se na pobudo hokejskega kluba Slavije z Vevč odločili za gradnjo umetnega drsališča kot prve faze pri gradnji športnega parka.

Gradbeni odbor je takoj pričel z delom, vendar je le počasi napredoval – predvsem zaradi denarnih težav, kljub temu, da so za gradnjo drsališča dani izredni pogoji. Drsališče grade poleg hladilnice v Zalogu, ki ima prek zime nezasedene hladilne kapacitete ter bi jih lahko odstopila z direktno povezavo hladilnih cevi. Po izjavah predstavnikov KS in gradbenega odbora upamo, da bo drsališče do zime toliko dograjeno, da se prebivalcem ne samo Zaloga, temveč tudi okoliških krajev ne bo več treba hoditi drsat na že prenapolnjeno drsališče v Tivoli. Poleg športnega centra je Založanom na voljo še več možnosti za rekreacijo doma. Ljubljanica npr. nudi ugodne priložnosti za čolnarski šport, za katerega se navdušuje vedno več ljudi.

KJE SO TISTE STEZICE . . .

Veliko ljudi se navdušuje za sprehode v naravi, moderno življenje, v katerem se vedno manj gibljemo, pa od nas to direktno terja. Zaloški hribi z Debnim vrhom so bili nekoč prepredeni s stezami in potmi ter označeni z markacijami. Steze so danes zaraščene, markacije so zbledele. Vendar je nekaj čudovitega, ko se ob lepem vremenu polagoma vzpenjaš po obronkih do vrha najvišjega hriba in potem dalje do Debnega vrha, od koder je enkraten razgled. Vzhodni del Ljubljanske kotline, vse tja do Kamnika, Šmarne gore in Krima, imaš kot na dlani. Ob ogledovanju prečudovite panorame ogleduješ posamezne kraje pod seboj in uživaš v miru, ki ga moti le petje ptic in brenčanje čebel.

Ob takem izletu si človek spočije živce, prepiha pljuča s svežim zrakom, ki diši po borovcih, hitreje se požene kri po žilah. Kdor pa ljubi daljše ture, lahko z Debnega vrha nadljuje pot prek Besnice po okoliških hribih Dolenjskega gričevja.

Vprašujem se, zakaj Založani že doselj niso očistili stezic in poti, obnovili markacije in postavili na Debnem vrhu planinsko kočo z razglednim stolpom, kamor bi radi prihajali ne samo Založani, ampak občani cele naše občine!

Ob koncu lahko ugotovimo, da sicer še ni vse tako, kot bi Založani želeli, da pa imamo lepo življenjsko perspektivo. V Zalogu bo lepo živeti, če se bo življenjski standard dvigal tako, kot se je v zadnjih 20 letih, saj je v tem času tu narejenega več kot prej v 200 letih. Za to gre zahvala splošnemu razvoju, predvsem pa našemu novemu družbeno ekonomskemu sistemu.

MILENA MATJAŽIČ

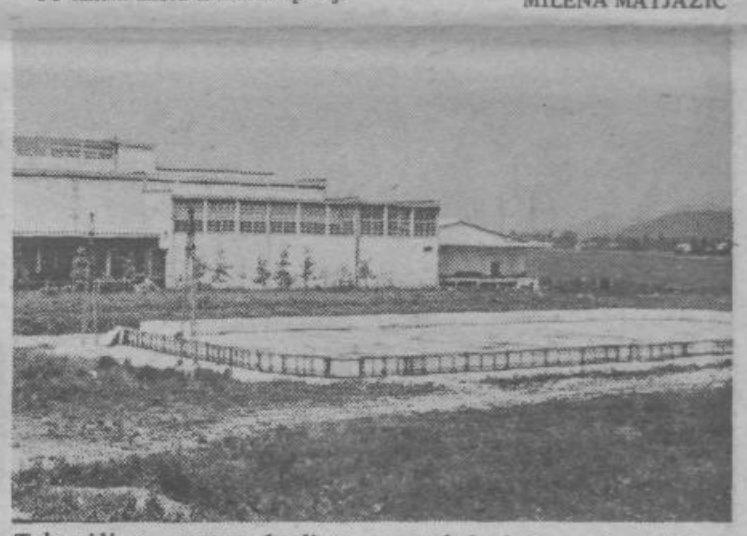

Tule vidimo umetno drsališče, zametek bodočega rekreacijskega centra v Zalogu. Upati je, da se bodo Založani še to zimo na njem drsali. V V ozadju vidimo del poslopja hladilnice

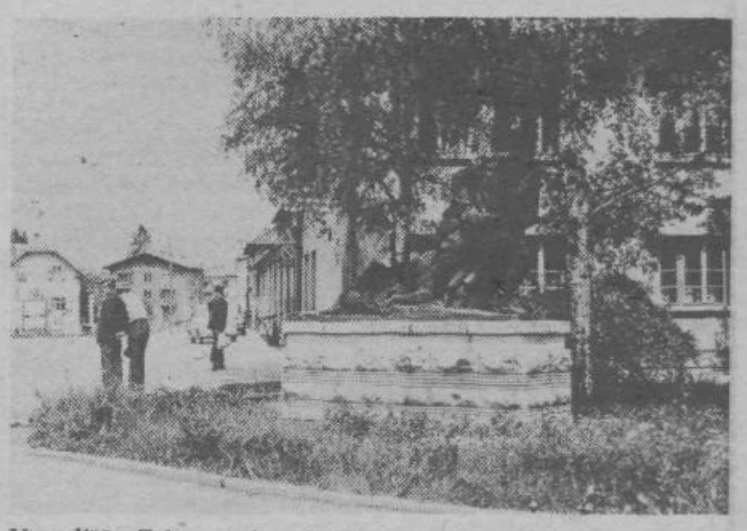

V središču Zaloga stoji zadružni dom, ki so ga Založani zgradili predvsem s prostovoljnim delom. Pred domom v senci vitkih brez pa stoji spomenik in nas spominja na žrtve, ki so jih Založani dali za to, da mi danes lepše živimo

BELA LJUBLJANA

Nekdaj je bilo naše mesto res belo, toda sedaj ni več tako. Vendar se meščani trudimo, da Ljubljano ohranimo čim lepšo. Vsi radi živimo v urejenem in čistem okolju. Včasih sami pripomoremo k temu, drugič pa spet pozabimo, da smeti sodijo v koše.

Učenci petega razreda osnovne šole Ketteja in Murna smo razmišljali o naši Ljubljani. Podjetje Snaga je razpisalo natečaj in sodelovali smo.

Naš trud ni bil zaman, saj je 13 učencev prejelo nagrade in priznanja za svoje sestavke.

Sprejem na magistratu nas je presenetil, bili smo počaščeni. Poleg priznanj, namenjenih učencem, je naša šola dobila tretjo nagrado za urejenost šolske okolice.

Skrbimo za red, urejene prostore in okolico, pomagajmo delavcem Snage!

MAJA VALENTIN